

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ PHƯƠNG HẰNG

**NGHIÊN CỨU ĐỊA DANH THÀNH PHỐ
ĐIỆN BIÊN PHỦ VÀ HUYỆN ĐIỆN BIÊN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Thái Nguyên - 2009

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN THỊ PHƯƠNG HẰNG

**NGHIÊN CỨU ĐỊA DANH THÀNH PHỐ
ĐIỆN BIÊN PHỦ VÀ HUYỆN ĐIỆN BIÊN**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ học

Mã số: 60 22 01

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS HÀ QUANG NĂNG

Thái Nguyên - 2009

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các kết quả đưa ra trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ một công trình nào.

Tác giả luận văn

Trần Thị Phương Hằng

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đối với PGS.TS. Hà Quang Năng, người đã nhiệt tình, tận tâm và chu đáo hướng dẫn em thực hiện luận văn này.

Em cũng xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, khoa Sau đại học, khoa Ngữ văn trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên cùng các thầy, cô giáo đã tận tình chỉ bảo và giúp đỡ em trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn gia đình, bạn bè và người thân, những người đã cùng sẻ chia, giúp đỡ, động viên, tạo mọi điều kiện thuận lợi để tôi hoàn thành được luận văn này.

Điện Biên, tháng 09 năm 2009

Tác giả luận văn

Trần Thị Phương Hằng

MỤC LỤC

Mục lục	
Danh mục các chữ viết tắt	
Danh mục các bảng biểu	
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Đối tượng và nội dung nghiên cứu	2
3. Lịch sử vấn đề	2
4. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài	5
5. Phương pháp và tư liệu nghiên cứu	5
6. Cấu trúc luận văn	6
Chương 1: NHỮNG CƠ SỞ LÝ THUYẾT LIÊN QUAN ĐẾN ĐỊA DANH VÀ ĐỊA DANH HỌC	8
1.1. Khái niệm về địa danh	8
1.2. Phân loại địa danh	11
1.3. Đặc điểm của địa danh	12
1.4. Các phương diện nghiên cứu địa danh	14
1.5. Một số đặc điểm của địa bàn nghiên cứu liên quan đến địa danh và địa danh học	15
1.5.1. Về địa lí	15
1.5.2. Về lịch sử	18
1.5.3. Về văn hóa	20
1.5.4. Về dân cư	21
1.5.5. Về ngôn ngữ	23
1.6. Kết quả thu thập và phân loại địa danh	24
1.6.1. Kết quả thu thập địa danh	24
1.6.2. Kết quả phân loại địa danh	25
1.7. Tiểu kết	26
Chương 2: CẤU TẠO CỦA ĐỊA DANH THÀNH PHỐ ĐIỆN BIÊN PHỦ VÀ HUYỆN ĐIỆN BIÊN	28
2.1. Cấu trúc phức thể địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên	28
2.1.1. Vài nét về mô hình cấu trúc phức thể địa danh	28
2.1.2. Cấu trúc phức thể địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên	30

2.2. Thành tố chung.....	32
2.2.1. Khái niệm thành tố chung.....	32
2.2.2. Thành tố chung trong địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên.....	33
2.3. Địa danh (tên riêng).....	38
2.3.1. Khái niệm địa danh.....	38
2.3.2. Số lượng yếu tố trong địa danh.....	39
2.4. Đặc điểm cấu tạo của địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên.....	44
2.4.1. Địa danh có cấu tạo đơn.....	45
2.4.2. Địa danh có cấu tạo phức.....	46
2.5. Các phương thức định danh trong địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên.....	51
2.5.1. Khái niệm về phương thức định danh.....	51
2.5.2. Các phương thức định danh trong địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên.....	53
2.5.3. Tổng hợp kết quả.....	62
2.5.4. Nhận xét về các phương thức định danh trong địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên.....	63
2.6. Tiểu kết.....	65
Chương 3: ĐẶC TRƯNG NGÔN NGỮ - VĂN HÓA TRONG ĐỊA DANH THÀNH PHỐ ĐIỆN BIÊN PHỦ VÀ HUYỆN ĐIỆN BIÊN	68
3.1. Một số vấn đề về ngôn ngữ và văn hóa.....	68
3.1.1. Khái niệm văn hóa.....	68
3.1.2. Mối quan hệ giữa ngôn ngữ và văn hóa.....	69
3.1.3. Vài nét về văn hóa thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên được thể hiện qua các địa danh.....	72
3.2. Ý nghĩa của địa danh và hiện thực được phản ánh.....	74
3.3. Nghĩa của các yếu tố trong địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên được thể hiện qua nguồn gốc ngôn ngữ.....	79
3.3.1. Các yếu tố rõ ràng về nghĩa.....	80
3.3.2. Các yếu tố chưa rõ ràng về nghĩa.....	82
3.4. Tính đa dạng của các loại hình đối tượng địa lí qua các yếu tố địa danh của thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên.....	83
3.4.1. Tính đa dạng của các loại hình đối tượng địa lí.....	83
3.4.2. Bức tranh địa hình mang tính cảnh quan rõ nét.....	84
3.5. Phân loại ý nghĩa của các yếu tố trong địa danh.....	87

3.6. Các nhóm từ và tên gọi theo trường nghĩa.....	90
3.6.1. Nhóm ý nghĩa phản ánh hiện thực khách quan gắn liền với những đôi tượng địa lí	90
3.6.2. Nhóm ý nghĩa phản ánh đời sống tư tưởng, tình cảm của con người	103
3.7. Một số địa danh gắn với đời sống, lịch sử, văn hóa ở thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên	107
3.7.1. Điện Biên Phủ.....	107
3.7.2. Thành Bản Phủ và đền Hoàng Công Chất.....	115
3.7.3. Hồ U Va.....	121
3.7.4. Đồi A1	124
3.8. Tiêu kết	129
KẾT LUẬN	132
Những bài báo của tác giả có liên quan đến luận văn đã được công bố	135
Tài liệu tham khảo	136
Phụ lục	140

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

ĐD ĐHTN	:	Địa danh địa hình thiên nhiên
ĐD ĐVDC	:	Địa danh đơn vị dân cư
ĐD CTNT	:	Địa danh công trình nhân tạo
ĐBP	:	Thành phố Điện Biên Phủ
ĐB	:	Huyện Điện Biên
P	:	Phường
X	:	Xã
YT	:	Yếu tố

DANH MỤC CÁC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1. Kết quả thu thập địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên	25
Bảng 2.1. Mô hình cấu trúc phức thể địa danh ở thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên	31
Bảng 2.2. Kết quả thống kê cấu tạo các thành tố chung	34
Bảng 2.3. Thống kê sự phân bố của các thành tố chung khi chuyển hóa thành các yếu tố trong địa danh.....	38
Bảng 2.4. Thống kê địa danh theo số lượng các yếu tố	40
Bảng 2.5. Thống kê địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên theo kiểu cấu tạo	44

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Địa danh là một bộ phận từ vựng của ngôn ngữ nói chung và tiếng Việt nói riêng. Nghiên cứu địa danh một vùng cung cấp cho ta những cơ sở để tìm hiểu những cơ chế định danh của một sự vật, hiện tượng. Mỗi ngôn ngữ có cách định danh riêng.

1.2. Địa danh liên quan chặt chẽ đến lịch sử, văn hoá, cư dân của một vùng nhất định. Địa danh lưu giữ những trầm tích của lịch sử, văn hoá, phong tục, tập quán cư dân của một vùng đất. Nghiên cứu địa danh sẽ giúp nghiên cứu văn hóa, lịch sử của vùng đất ấy.

1.3. Địa danh có những nguyên tắc riêng trong cấu tạo, trong cách gọi tên, có thể một địa danh có nhiều tên gọi khác nhau, trải qua nhiều giai đoạn lịch sử khác nhau. Nghiên cứu địa danh giúp nghiên cứu lịch sử một vùng đất, giúp khám phá sự ảnh hưởng và tác động của những nhân tố bên ngoài vào cách đặt tên địa danh: đất nước học, tôn giáo, tín ngưỡng, lịch sử tộc người... Trong hoàn cảnh một vùng đất có nhiều dân tộc nối tiếp nhau sinh sống, địa danh có nhiều dấu tích từ vựng của các ngôn ngữ. Mỗi địa danh được hình thành trong một hoàn cảnh văn hoá, lịch sử nhất định và còn lưu dấu mãi về sau. Nhiều địa danh thường mang tên người, cây cỏ, cầm thú, sự vật, địa hình thiên nhiên...

1.4. Điện Biên nói chung, thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên nói riêng là một trong những mảnh đất giàu ý nghĩa lịch sử. Khảo sát địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên giúp chúng ta nghiên cứu một chặng đường lịch sử lâu dài và hào hùng của dân tộc ta; giúp chúng ta học tập, giữ gìn truyền thống văn hoá dân tộc, đồng thời góp phần vào việc phát triển kinh tế, văn hoá xã hội và mở rộng phát triển du lịch của tỉnh Điện Biên. Với những lý do nêu trên, chúng tôi chọn đề tài “*Nghiên cứu địa danh thành phố Điện Biên Phủ và huyện Điện Biên*” làm đối tượng nghiên cứu của luận văn.